

John Locke a Madisonove nadprirodzené bytosti*

Jarmila Mikušová

Takmer z každej vety kľúčových dokumentov, ktoré stáli na začiatku triumfálnej histórie Spojených štátov amerických, je evidentné, že „otcovia zakladatelia“ sa nenechali inšpirovať nikým menej významným ako mužom s lichotivou prezývkou „otec liberalizmu“ – Johnom Lockom.

V Deklarácii nezávislosti patrí medzi nescudziteľné práva ľudí, ktorí sú si rovní, právo na život, slobodu a hľadanie vlastného šťastia: tieto, samozrejme, plne korešpondujú s Lockovými prirodzenými právami. (Nemá azda zmysel priesť sa o to, že právo na hľadanie vlastného šťastia je v spoločnosti ustanovenej tak, ako ju poznáme, nemysliteľné bez práva na vlastný majetok. Právo na majetok je podmnožinou či nutným predpokladom práva na napĺňanie vlastného šťastia).

„Na zaistenie týchto práv sa medzi ľuďmi ustanovujú vlády, ktoré svoje náležité právomoci odvodzujú od súhlasu ovládaných.“ Na počiatku tohto tvrdenia – dnes tak triviálneho – stojí po boku Locka aj Thomas Hobbes. Obaja diferencovali svoje koncepcie v rámci toho istého typu myslenia, a ak by sa na niečom bezvýhradne zhodli, potom práve na tom, že moc je legitimitovaná zdola, súhlasom ovládaných.

Locke však do moci zabudováva účel a

s Hobbesom sa definitívne rozišiel v otázke, či reprezentáciu treba, alebo netreba obnovovať. Lockovská inšpirácia je navdomoči prítomná aj v tomto zásadnom konštatovaní: „*Kedykoľvek začne byť nejaká forma vlády týmto účelom na prekážku, ľudia majú právo ju zmeniť či zrušiť a ustanoviť vládu novú, ktorá bude založená na takých zásadách a bude mať svoje právomoci upravené takým spôsobom, ako ľudia uznajú za najvhodnejšie pre svoju bezpečnosť a svoje šťastie.*“

Thomas Hobbes odstraňuje anarchiu, ktorú pripisuje prirodzenému stavu, despotickým, no nie totalitným štátom. Je presvedčený, že len v štáte má človek garantovanú možnosť prežitia. V jeho koncepcii racionalizácie represie je delba moci technickou záležitosťou. Naopak, u Locka má otázka nebezpečenstva despotizmu tú najvyššiu prioritu, pretože despotická moc siaha na prirodzené práva človeka, „zahŕňa v sebe právo vziať život, odobrať slobodu, zdravie a prinajmenšom trochu majetku ľubovoľnej osobe, ktorá takejto moci podlieha“.

Pre Locka štát nie je riešením základného problému: ako si uchovať slobodu a možnosť rozhodovať o svojom živote. Teda kým sa máme na pozore pred vierolomnými jednotlivcami a ich nekalými

* Študentka II. ročníka Bislá. Esej na kurz Dejiny politického myslenia pod vedením F. Novosáda.

úmyslami, môžeme poľahky zabudnúť, že bezmocní sme v skutočnosti vo vzťahu k štátu. Pretože štát určuje, čo je spravodlivosť, a tak stojí mimo nej. Utekať pred líškou a vbehnúť do papule levovi, sumarizuje Locke.

V rovine dichotómie medzi prirodzeným stavom a štátom uvažuje aj James Madison v 51. časti *Listov federalistov*. V prvom rade vôbec nepripúšťa, že by veľká spoločenská entita mohla reálne existovať bez vlády – leda vtedy, ak by ľudia boli anjeli:

„Čo iného je vláda, ak nie tým najvernejším obrazom ľudskej prirodzenosti? Keby ľudia boli anjeli, nebola by vláda nutná. A keby ľuďom mali vládnuť anjeli, nebolo by na vládu nutné dohliadať ani zvonku, ani zvnútra. Pri zostavovaní vlády, kde majú ľudia riadiť ľudí, spočíva obrovský problém v tom, že najskôr musíte vláde umožniť, aby riadila ovládaných, a

	Štát neexistuje	Štát existuje
Všetci sme anjeli	Môže byť	Môže byť
Nie sme anjeli	Nepredstaviteľné*	Najlepšia možnosť

následne jej musíte uložiť povinnosť, aby kontrolovala sama seba.“

V schematickom zápise by Madisonov model vyzeral nasledovne:

Madison v tejto populárnej pasáži na jednej strane poskytuje zdôvodnenie pre ustanovenie vlády, na strane druhej ponúka ďalšie zdôvodnenie, prečo politickú moc ústavne obmedzovať. Tým však nevyhnutne vytvára paradox, ktorý sa zvykne nazývať „Madisonova dilema“: svojim zástupcom musíme dať dostatok právomocí, aby nám vládli, no zároveň im mu-

síme zabrániť v tom, aby svoju moc použili proti nám.

Madisonovou odpoveďou na tento paradox je deľba moci na princípe bŕzd a protiváh. Každá zložka moci má disponovať spôsobmi a prostriedkami ako obmedziť právomoci ostatných zložiek – a rovnako má mať každá zložka k dispozícii cesty ako sa brániť pred neoprávnenými zásahmi ďalších zložiek. *„Ambície si navzájom musia klásť odpor,“* píše Madison.

Nech už si myslíme o „ľudskej prirodzenosti“ čokoľvek: či už ju možno radikálne transformovať, ako bol presvedčený Marx, alebo ju do obludnej podoby zdeformovala až spoločnosť, ako dôvodil Rousseau, alebo je v nej obsiahnutá preventívna agresivita vyvolaná ustráchaným pohľadom do budúcnosti, ako to postavil Hobbes – Madisonova úvaha je viac-menej čisto pragmatická a jeho otázka má

vyslovene rétorický charakter. Máte pocit, že doterajšia prax ukázala, že ľudia sa správajú

ako anjeli, vervne potláčajúci vlastné záujmy v prospech všeobecného blaha? A veď dobre, možno i takí sú, no rozhodne nie všetci, a spoločnosť doteraz nenašla žiadne spoľahlivé metódy, ako práve tieto nadprirodzené bytosti dostať do všetkých riadiacich funkcií bez výnimky. A preto nám treba preventívne inštrumenty, aby tých nehodných zbytočne diabol nepokúšal.

Madison v liste č. 51 vlastne len poctivo rozvíja lockovskú tradíciu, v ktorej spoločnosť stráži štát, aby naozaj skladal účty svojim občanom.

* Anarchisti hýriaci pevným presvedčením, že ľudia dokážu dospieť k zhode a vytvoriť funkčnú spoločnosť aj bez štátu, by samozrejme nesúhlasili.